

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Бойчук Ю.Д.

*доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, ректор;*

Казачінер О.С.

*доктор педагогічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ООП У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Соціалізація – це один із важливих чинників повноцінного розвитку особистості та її ефективного функціонування в соціумі. Відповідно до найпоширенішого визначення, соціалізація (від лат. socialis – суспільний) розглядається як процес входження індивіда в суспільство, активного засвоєння ним соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей, необхідних для успішної життєдіяльності в даному суспільстві. Вона передбачає проходження дитиною певних етапів (стадій): адаптації, на якому відбувається пристосування дитини до існування в соціумі, відповідно до його норм і вимог; індивідуалізації, на якому відбувається усвідомлення дитиною своїх можливостей; інтеграції, на якому дитина намагається знайти своє місце в суспільстві, «влитися» в нього, пропонуючи використання своїх особистісних якостей та можливостей; ранньої трудової стадії, на якій забезпечується професійне становлення дитини на основі здійснення трудової підготовки в умовах інклюзивної освіти [2].

В Україні дітей із порушеннями розвитку упродовж багатьох років відносили до особливої соціальної групи, яка має свої соціокультурні особливості й потребує особливих умов організації життєдіяльності й інтеграції в суспільство. Адже проблема соціалізації дітей з особливими потребами не дарма постає надзвичайно гостро. Адже річ не лише в тому, що дитині необхідне відчуття комфорту у соціальному середовищі, вона також повинна віднайти своє місце в ньому, з тим щоб мати

можливість повністю розкрити власні можливості, а також бути корисною іншим. У процесі соціалізації дітей з вадами розвитку виникає низка проблем, серед яких особливе місце посідає проблема ставлення суспільства і держави до таких осіб, що проявляється у створенні системи спеціальної освіти. Багато дітей мають досвід емоційної травматизації, що призводить до виникнення емоційних порушень і позначається на їх поведінці. Усе це негативно впливає на формування особистості [2].

Окремі аспекти соціалізації та соціальної адаптації учнівської та студентської молоді висвітлювали О. Дікова-Фаворська (соціологічна концептуалізація освіти), Н. Гордієнко (соціалізація підлітків та молоді з особливими потребами), Г. Бурова (соціологічні аспекти життєвих стратегій). Особливе значення для розв'язання проблеми соціалізації особистості мають праці зарубіжних науковців (Ф. Гіддінс, Г. Тард, Д. Томпсон, Т. Парсонс, Ч. Кулі, У. Томаса, Дж. Міда) [1, с. 179]. На увагу заслуговують також наукові праці таких авторів, як Л. Горя (інтеграція в освітньому процесі як засіб соціалізації дітей з особливими освітніми потребами), І. Знанецька (роль сенсорного розвитку в соціалізації дітей раннього віку з особливими освітніми потребами), С. Липкань (процес соціалізації особистості дитини в умовах дошкільного навчального закладу), В. Мушинський (безпечне освітнє середовище як фактор соціалізації особистості), Л. Тарабасова (соціальне середовище – джерело соціалізації дошкільника), Н. Троценко (психологічний супровід процесу соціалізації п'ятикласників) [3] та інших.

Хоча інтерес до процесу соціалізації в представників різних наукових напрямів значний, проблема управління процесом соціалізації дітей з особливими потребами в рамках сучасної освіти є недостатньо вивченою.

Мета тез полягає у визначенні форм, методів та прийомів здійснення управління процесом соціалізації дітей з ООП у закладі освіти.

Суперечність проблематики дослідження зумовлено тим фактом, що сучасне життя, з одного боку, надає дитині з особливими потребами свободу для вибору соціального середовища й засобів спілкування, способом і стилем життя, а з другого – процес адаптації та самовизначення, що ускладнюється, висуває високі вимоги до рівня самосвідомості та самоконтролю [1, с. 182].

Ми поділяємо думку Г. Олійник про те, що виховання та навчання таких дітей охоплює спеціальні психолого-педагогічні, культурно-

гігієнічні й індивідуальні загальнорозвивальні заходи, спрямовані на зміни в розвитку та перспективний розвиток дитини. Важливе завдання полягає в тому, щоб сформувати в суспільстві розуміння проблем дітей, які мають особливості в розвитку [1, с. 182]. Реабілітаційний процес має передбачати гармонійну інтеграцію дітей з обмеженими психофізичними можливостями, пізнання власного «Я», формування вміння встановлювати взаємини з іншими людьми. Головним у роботі з такими дітьми повинно стати, по-перше, поновлення емоційного контакту, по-друге, встановлення довірливих відносин з дитиною. При цьому, дитина не повинна почувати себе об'єктом діяльності дорослих, вона повинна стати повноправним суб'єктом, співучасником освітнього процесу [2].

Мета психолого-педагогічного супроводу, яка передбачає соціалізацію дітей з особливими потребами, вивчення особистісного потенціалу, містить: співвідношення рівня розумового розвитку дитини і вікової норми; рівня розвитку когнітивної сфери; особливості емоційно-вольової сфери; індивідуально-характерологічних особливостей; рівня сформованості мотивації до навчання; їх творчий та інтелектуальний розвиток через залучення всіх учасників освітнього процесу (батьків, педагогів, дітей) до реалізації запланованих дій щодо особливостей розвитку, спілкування, навчання, професійної орієнтації, соціальної адаптації дитини.

Отже, формами, методами та прийомами управління процесом успішної соціалізації дітей, у тому числі з ООП, у закладі освіти є:

1) забезпечення керівником закладу освіти злагодженої взаємодії фахівців спеціальної освіти, вчителів, класного керівника, психолога, асистента вчителя та інших членів команди психолого-педагогічного супроводу з батьками дитини з ООП;

2) організація керівництвом закладу освіти підвищення кваліфікації педагогів щодо ознайомлення та впровадження форм, методів та прийомів соціалізації дитини з ООП в освітній процес та позакласну роботу;

3) управління процесом проведення в закладі освіти психолого-педагогічних, культурно-гігієнічних та індивідуальних загальнорозвивальних заходів, спрямованих на зміни в розвитку та перспективний розвиток дитини;

4) забезпечення керівництвом реалізації в закладі освіти процесу інтеграції дітей з обмеженими психофізичними можливостями, формування комунікативних навичок у дитячих колективах;

5) реалізація з боку адміністрації закладу освіти процесу належної взаємодії батьків дітей з нормотиповим та порушеним психофізичним розвитком між собою; педагогів з батьками;

6) створення адміністрацією в закладі освіти умов профілактики булінгу в дитячих та педагогічному колективах.

Таким чином, наприкінці тез можна дійти висновку про те, що процес соціалізації дитини з ООП в закладі освіти має бути обов'язково керованим з боку адміністрації закладу. Саме від керівника залежить налагодження взаємодії учасників освітнього процесу, що сприятиме створенню належного соціального середовища, в якому дитина з особливими освітніми потребами почувала б себе гідно та комфортно разом із іншими дітьми та педагогами.

Проте проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективою подальших наукових пошуків може, на нашу думку, стати розробка нових, перегляд та переробка вже наявних програм підвищення кваліфікації педагогів різного фаху щодо ознайомлення їх із формами, методами та прийомами забезпечення успішної соціалізації дитини з ООП в закладі освіти.

Список використаних джерел:

1. Олійник Г. Особливості соціалізації дітей з особливими потребами у сучасному українському суспільстві // *Social Work and Education*. – Vol. 7, No. 2. – Ternopil-Aberdeen, 2020. – С. 178–185.

2. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в закладі освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://svyat.kyivcity.gov.ua/news/30981.html>

3. Соціалізація особистості: теорія та практика: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 05 листопада 2020 р. – Дніпро: КЗВО «ДАНО» ДОР», 2020. – 191 с.